

'Edilgen bir şahidin gözleriyle Türkiye'

"Zaman Lekeleri", Ömer F. Oyal'ın Türkiye'nin siyasi ve toplumsal kırılmalarını bir vagonun gözünden anlattığı romanı. Oyal ile romanını ve üzerine yükseldiği dönemi konuştu.

M. MAHMUT HAKTAN

Daha önce de memleketle ilgili yol, yolculuk, aşk ve siyasi hikâyeler yazıldı. Ancak bir tren vagonunun anlatıcısı olarak kullanana rastlanmamıştı. Bu fikir nasıl oluştu?

■ Bu roman ülke tarihinin ve insanların demiryolu hattı zaviyesinden, hatta bir vagon açısından anlatılışdır. Bir kondüktör de demiryolu tarihi anlatabilirdi kuşkusuz. Romanda pek çok kondüktör sırasıyla arzi endam ediyor. Ancak o dönem boyunca bir kondüktörün kırk yıl aynı görevde kalabilmesi imkânsız. Osmanlı döneminden cumhuriyetin ilk yıllarına kadar demiryolu görevlilerinin ezici çoğunluğu Ermenilerden, Rumlardan ve Levantenlerden oluşuyordu. Bu toplumsal altüst oluşta cumhuriyetin kuruluşundan sonra bunlardan geriye kalanlar da hızlıca tasfiye oldu. Türkiye tarihinin genellikle iki-üç kuşak aile tarihi ile birlikte anlatılması gibi bir yöntem de var. Bu çok yapılmıştır. Bir aile tarihi daha yazmayı değil kayıtsız bir şahidin dışarıdan bakışını anlatmak istedim. Dönem boyunca sürekliliği sağlayabilecek kahraman ancak bir vagon olabilirdi. Olan bitenden etkilenmeyecek, insani bir tepki göstermeyecek, taraf tutmayacak bir şahide ihtiyaç vardı.

"TÜRKİYE TARİHİ BÜYÜK BİR ARA DÖNEMDEN İBARET"

■ Zaman Lekeleri hangi derdi anlatmak üzere yola koyulmuş bir roman? Romanın üzerine kurulduğu, odağın aldığı zaman dilimi üzerine konuşalım. 1900'lerin başından 1943'e kadar uzanıyor hikâyemiz. Peki, bu zaman dilimi neden önemli bizim için?

■ Modernleşme, savaşlar, techir, imparatorluğun çöküşü, işgal, cumhuriyet ve tek parti iktidarı... Böylesi önemli bir geçiş sürecinden söz ediyoruz. Aynı zamanda toplumun demografik olarak da köklü bir değişimi söz konusu. O dönemin toplumunu hayal etmek oldukça zor. İmparatorluğun çözülüşü ülkedeki zihin dünyasını da bütünüyle değiştirdi. O dönemi başka bir açıdan vermek istedik. Hepimizin tekrar tekrar üzerinde



düşünmesi gereken bir dönem bu. O dönemin tartışmaları hâlâ güncel. Bir anlamda her gün yenilenen tartışmalar deryasındayız. Geçmişin yeniden değerlendirilmesi sadece geçmiş değil, bugüne ve geleceğe uzanan

tasavvurumuzu da belirliyor. Yani geçmişini nasıl değerlendirirsek geleceği de o değerlendirmeye tasavvur ediyoruz.

Çoğunlukla ara dönemlerle; geçiş süreçleriyle ilgilenmeyi seviyorum. Sınırların bulanıklaştığı zamanları, her şeyin şu ya da bu şekilde belirlendiği dönemlerden daha öğretici. Pek çok tuhaf ve çelişkili durum bir arada yaşanabiliyor. Tabii öte yandan ülkemiz için hemen hiçbir şeyin oturduğunu söyleyemeyiz. Öte yandan Türkiye tarihi bitmek tükenmek bilmez bir ara dönemden ibaret. Sürekli, peki şimdi ne olacak sorusuyla yaşıyoruz.

■ 11 numaralı vagonun yolcuları arasında kimler yok ki: Aşk kaçkınları, namus bekçileri, sanatçılar, askerler, devlet memurları, demiryolu işçileri, demiryolu personeli, siyasetçiler... Bu karakterleri nasıl oluşturduğunuz? İlham aldığımız gerçek hayattan insanlar var mı aralarında?

■ Tamamen bir durumu, görüşü simgeleyen karakterleri çok fazla kullanmak istemiyorum. Zihnen ve ruh hâli olarak salman karakterleri daha çok seviyorum. Sallantı sabitlikten daha çok şey öğretebilir, görüş açımızı genişletir en azından. Daha çok tarihi kişilikleri ilham aldım. Ama daha önce de söylediğim gibi gerçek, adı sanı belli kişiler üzerine kurgu yapma sorumluluğuna girmek istemem. Örneğin, mühendisler ya da kondüktörler birer kurgu ama çok benzer yaşamış karşılıkları var. Kuşkusuz gerçekte yaşayan kişiliklerin birtakım yanlarını alıp bir karakterde birleştiriyorsunuz. Kimseyi bütünüyle esas almıyorum, onun bazı yanlarıyla başkasının başka özelliklerini birleştiriyorum. Zaten anılan karakterlerin hepsi etrafımızda yaşıyor. Yazarken mantıklı olmaya çalışıyoruz ama etrafımızda yaşayan karakterler mantığımızı çok aşan bir canlılıkta.